

ОТЗЫВ НАУЧНОГО РУКОВОДИТЕЛЯ

на диссертационную работу Аблаевой Эльмиры Алимовны на тему **«Эффективность использования антистрессового препарата «Гидро Рекс Витал» при выращивании цыплят-бройлеров»**, представленную на соискание степени доктора философии (PhD) по образовательной программе 8D08201 – «Технология производства продуктов животноводства»

Диссертационная работа посвящена решению важной народно-хозяйственной задачи – повышению эффективности промышленного птицеводства в условиях Республики Казахстан. Актуальность темы исследования обусловлена необходимостью минимизации негативного влияния технологических стрессоров (вакцинация, смена кормов, микроклиматические отклонения, плотность посадки) на адаптационный потенциал и продуктивность цыплят-бройлеров. Возникающие на фоне стресса иммунодефициты и ухудшение конверсии корма ведут к прямым экономическим потерям, что требует внедрения действенных мер коррекции.

Существующие методы обогащения рациона с помощью премиксов зачастую недостаточно оперативны и технологичны. В этом контексте использование водорастворимых антистрессовых комплексов, таких как «Гидро Рекс Витал», позволяет адресно и быстро восполнять дефицит нутриентов.

В связи с вышеизложенным, исследование, направленное на научно-практическое обоснование применения препарата «Гидро Рекс Витал» для нормализации метаболических процессов и повышения мясной продуктивности бройлеров в специфических условиях Юго-Восточного Казахстана, обладает несомненной актуальностью. Полученные автором данные вносят весомый вклад в совершенствование региональной технологии выращивания птицы, что и определяет целесообразность проведения данной диссертационной работы.

Научная новизна и практическая значимость. Впервые в республике проведено комплексное исследование влияния препарата «Гидро Рекс Витал» на продуктивные качества, физиологическое состояние и мясные качества бройлеров с учётом сезонности (летний, осенний и зимний периоды).

Практическая значимость работы заключается в научно обоснованной профилактике стрессовых состояний птицы, что позволяет повысить сохранность поголовья, улучшить конверсию корма и снизить себестоимость мяса.

Степень обоснованности и достоверности результатов. Научные положения, выводы и рекомендации, сформулированные в диссертации,

базируются на достаточном объеме экспериментального материала. Исследования проведены с использованием классических и современных зоотехнических, морфологических, биохимических и статистических методов. Достоверность полученных результатов подтверждена математической обработкой данных.

Основные научные результаты. В ходе экспериментов диссертантом установлено:

- Применение препарата способствовало повышению сохранности поголовья во все сезоны года: в летний период с 86,7% в контроле до 90,0–96,7% в опыте; в осенний — с 90,0% до 93,3–96,7%; в зимний — с 86,6% до 90,0–96,6%.

- Отмечен значительный рост мясной продуктивности. Среднесуточный прирост живой массы увеличился: летом — с 62,2 г (контроль) до 66,8 г (опыт); осенью — с 58,3 г до 62,0 г; зимой — с 60,9 г до 63,06 г.

- Выявлено улучшение убойного выхода мяса: увеличение на 2,2 абс.% летом, на 4,1 абс.% осенью и на 2,3 абс.% зимой.

- Доказано снижение затрат корма на 1 кг прироста на 4,8–8,7% в зависимости от сезона, а также снижение себестоимости мяса на 9,52–11,95%.

Экономическая эффективность. Расчёты автора подтверждают высокую экономическую целесообразность внедрения препарата. Общий экономический эффект по опытным группам варьировал от 2,8 до 10,4 млн тенге, что в расчёте на одну начальную голову составляет 93–347 тенге.

Личный вклад соискателя. Аблаева Э.А. самостоятельно выполнила весь объём экспериментальной работы: провела анализ литературных источников, организовала и провела научно-хозяйственные опыты, осуществила отбор биоматериала, статистическую обработку данных и их интерпретацию. Все результаты, представленные в диссертации, получены непосредственно автором или при его определяющем участии.

Заключение. Диссертационная работа Аблаевой Эльмиры Алимовны является завершённым научно-квалификационным трудом, выполненным на высоком методическом уровне. Она вносит значительный вклад в развитие научных основ применения антистрессовых препаратов в мясном птицеводстве, углубляет понимание их влияния на жизнеспособность, продуктивность, конверсию корма, а также морфо-биохимический статус крови птицы, и содержит практически значимые рекомендации для внедрения в производство.

По своей актуальности, научной новизне, практической значимости и объёму выполненных исследований диссертация полностью соответствует требованиям, предъявляемым Комитетом по обеспечению качества в сфере образования и науки МНВО РК к работам на соискание степени доктора философии (PhD).

Считаю, что диссертационная работа заслуживает положительной оценки и может быть рекомендована к публичной защите по образовательной программе 8D08201 – «Технология производства продукции животноводства».

Научный руководитель:

Доктор сельскохозяйственных наук,
профессор, член-корреспондент РАН,
заслуженный деятель науки РФ,
главный научный сотрудник,
заведующий лабораторией технологии
производства яиц

Алексей Шамилович
Кавтарашвили

Федеральное государственное бюджетное научное учреждение
Федеральный научный центр «Всероссийский научно-исследовательский и
технологический институт птицеводства» (ФНЦ «ВНИТИП»)
141311, г. Сергиев Посад, ул. Птицеградская 10; vnitip@vnitip.ru; тел.
(49654) 7-70-70. факс (49655) 1-21-38.

10.03.2026 г.

Подпись Кавтарашвили А.Ш. заверяю:
Ученый секретарь ФНЦ «ВНИТИП»,
доктор с.-х. наук, профессор

Т.Н. Ленкова

ҒЫЛЫМИ ЖЕТЕКШІНІҢ ЖАЗБА ПІКІРІ

8D08201 - «Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы»
білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD)
дәрежесін алу үшін ұсынылған

Бройлер балапандарын өсіру кезінде «Гидро Рекс Витал» күйзеліске қарсы препаратты қолданудың тиімділігі»

тақырыбындағы Аблаева Эльмира Алимовнаның диссертациялық жұмысына

Диссертациялық жұмыс Қазақстан Республикасы жағдайында өнеркәсіптік құс шаруашылығының тиімділігін арттыру сияқты маңызды халық шаруашылығы міндетін шешуге арналған. Зерттеу тақырыбының өзектілігі - бройлер балапандарының бейімделу әлеуеті мен өнімділігіне технологиялық күйзелістерінің (вакцинация, жемді ауыстыру, микроклиматтың ауытқуы, отырғызу тығыздығы) теріс әсерін барынша азайту қажеттілігімен негізделеді. Күйзеліс жағдайында туындайтын иммундық тапшылық пен жемнің конверсиясының нашарлауы тікелей экономикалық шығындарға әкеледі, бұл түзету шараларын енгізуді талап етеді.

Рационды премикстер арқылы байыту әдістері көбінесе жеделдігі мен технологиялылығы жағынан жеткіліксіз болып келеді. Осы тұрғыда «Гидро Рекс Витал» сияқты суда еритін күйзеліске қарсы кешендерді қолдану нутриенттер тапшылығын мақсатты әрі жылдам толықтыруға мүмкіндік береді.

Жоғарыда баяндалғандарға байланысты, Оңтүстік-Шығыс Қазақстанның ерекше жағдайларында бройлерлердің метаболикалық үдерістерін қалыпқа келтіру және ет өнімділігін арттыру үшін «Гидро Рекс Витал» препаратын қолдануды ғылыми-практикалық негіздеуге бағытталған зерттеу сөзсіз өзекті болып табылады. Автор алған деректер құс өсірудің өңірлік технологиясын жетілдіруге елеулі үлес қосады, бұл аталған диссертациялық жұмысты жүргізудің орындылығын айқындайды.

Ғылыми жаңалығы және тәжірибелік маңыздылығы.

Республикада алғаш рет «Гидро Рекс Витал» препаратының маусымдылықты (жазғы, күзгі және қысқы кезеңдерді) ескере отырып, бройлерлердің өнімділік қасиеттеріне, физиологиялық жай-күйіне және ет қасиеттеріне әсерін кешенді зерттеу жүргізілді.

Жұмыстың тәжірибелік маңыздылығы құстың күйзеліс жағдайларының ғылыми негізделген алдын-алу болып табылады, бұл малдың қауіпсіздігін арттыруға, жемнің конверсиясын жақсартуға және ет құнын төмендетуге мүмкіндік береді.

Нәтижелердің негізділік және сенімділік дәрежесі.

Диссертацияда тұжырымдалған ғылыми қағидалар, қорытындылар мен ұсыныстар жеткілікті көлемдегі эксперименттік материалдарға негізделген.

Зерттеулер классикалық және заманауи зоотехникалық, морфологиялық, биохимиялық және статистикалық әдістерді қолдана отырып жүргізілді. Алынған нәтижелердің сенімділігі деректерді математикалық өңдеу арқылы дәлелденген.

Негізгі ғылыми нәтижелер.

Эксперименттер барысында диссертант мынаны анықтады:

- Препаратты қолдану барлық маусымдарда құс басының сақталуын арттырды: жаз мезгілінде бақылаудағы 86,7%-дан тәжірибеде 90,0–96,7%-ға дейін; күзде — 90,0%-дан 93,3–96,7%-ға дейін; қыста — 86,6%-дан 90,0–96,6%-ға дейін.
- Ет өнімділігінің айтарлықтай өсуі байқалды. Тірі салмақтың орташа тәуліктік өсімі артты: жазда — 62,2 г-нан (бақылау) 66,8 г-ға дейін (тәжірибе); күзде — 58,3 г-нан 62,0 г-ға дейін; қыста — 60,9 г-нан 63,06 г-ға дейін.
- Сойыс шығымының жақсаруы анықталды: жазда 2,2 абс. %-ға, күзде 4,1 абс. %-ға және қыста 2,3 абс. %-ға артты.
- Маусымға байланысты 1 кг өсімге жұмсалатын жем шығынының 4,8–8,7%-ға төмендегені, сондай-ақ еттің өзіндік құнының 9,52–11,95%-ға азайғаны дәлелденді.

Экономикалық тиімділігі. Автордың есептеулері препаратты енгізудің жоғары экономикалық орындылығын растайды. Тәжірибелік топтар бойынша жалпы экономикалық әсер 2,8-ден 10,4 млн теңгеге дейін өзгеріп, бір бастапқы басқа шаққанда 93–347 теңгені құрады.

Ізденушінің жеке үлесі. Э.А. Аблаева эксперименттік жұмыстың барлық көлемін өз бетінше орындады: әдеби дереккөздерге талдау жасады, ғылыми шаруашылық тәжірибелерді ұйымдастырып, жүргізді, биоматериалдарды іріктеді, деректерге статистикалық өңдеу жүргізіп, оларды талдады. Диссертацияда ұсынылған барлық нәтижелер тікелей автордың өзі тарапынан немесе оның шешуші қатысуымен алынған.

Қорытынды. Аблаева Эльмира Алимовнаның диссертациялық жұмысы жоғары әдістемелік деңгейде орындалған, аяқталған ғылыми-біліктілік еңбе болып табылады. Ол ет бағытындағы құс шаруашылығында күйзеліске қарсы препараттарды қолданудың ғылыми негіздерін дамытуға елеулі үлес қосады, олардың құстың өміршеңдігіне, өнімділігіне, жем конверсиясына, сондай-ақ қанның морфо-биохимиялық жағдайына әсерін тереңірек түсінуге мүмкіндік береді және өндірісте қолдануға арналған практикалық маңызды ұсыныстарды қамтиды.

Өзінің өзектілігі, ғылыми жаңалығы, тәжірибелік маңыздылығы және орындалған зерттеулер көлемі бойынша диссертация Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті тарапынан философия докторы (PhD) дәрежесін алуға қойылатын талаптарға толық сәйкес келеді.

Диссертациялық жұмыс оң бағалауға лайық деп есептеймін және 8D08201 — «Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы» білім беру бағдарламасы бойынша көпшілік алдында қорғауға ұсынылуы мүмкін.

Ғылыми жетекші:

Ауыл шаруашылығы ғылымдарының докторы, профессор, РФА корреспондент-мүшесі, РФ еңбек сіңірген ғылым қайраткері, бас ғылыми қызметкер, жұмыртқа өндіру технологиясы зертханасының меңгерушісі /қолы/ Алексей Шамилович Кавтарашвили

«Всероссийский научно-исследовательский и технологический институт птицеводства» Федералдық ғылыми орталығы («ВНИТИП» ФГО) Федералдық мемлекеттік бюджеттік ғылыми мекеме.

141311, Сергиев Посад қ., Птицеградская көшесі, 10; vnitip@vnitip.ru; тел.: (49654) 7-70-70; факс: (49655) 1-21-38.

ж.

А.Ш. Кавтарашвили қолын куәландырамын:

«ВНИТИП» ФГО ғылыми хатшысы, а/ш

ғылымдарының докторы, профессор

/қолы/ Т.Н. Ленкова

/Мәрі: «Всероссийский научно-исследовательский и технологический институт птицеводства» Федералдық ғылыми орталығы Федералдық мемлекеттік бюджеттік ғылыми мекеме/